

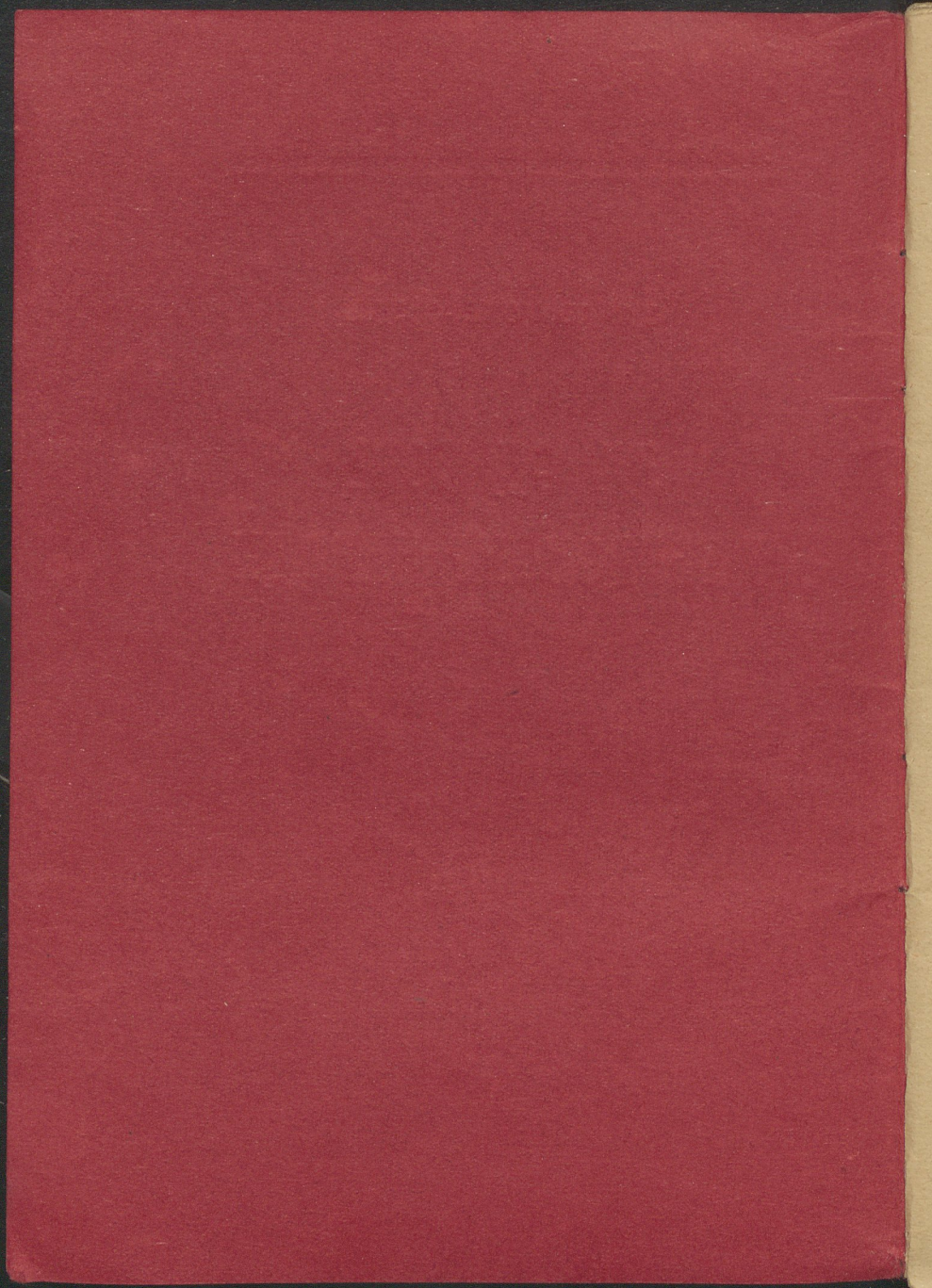
I. 843.083

Українська Соціалістично-Радикальна Партія

КАРЛО КОБЕРСЬКИЙ

ЗА ЄДНІСТЬ
У ТРУДОВОМУ НАРОДІ!

ЛЬВІВ.

Українська Соціалістично-Радикальна Партія

КАРЛО КОБЕРЬКІЙ

ЗА ЄДНІСТЬ У ТРУДОВОМУ НАРОДІ!

1. Селянин і робітник у господарських взаєминах.
2. Сільська біднота і середняки.

Львів 1928

Накладом видавничої кооперативи „Громада“ у Львові.

I-711

Відбитка з „Громадського Голосу“.

I. 543.083

Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка.

1928. E. O. 2329

1. Селянин і робітник у господарських взаєминах.

З різних сторін краю доходять вісти, що противники соціалістів-радикалів з табору „правиці“, шукаючи аргументів проти них, вживають між іншим такої зброї: що мовляв соціалістичні партії (всі!) є чисто робітничі партії, що вони хочуть, щоби робітник працював лише 8 годин та щоби хліб був дешевий, а вироби промислові дорогі.¹⁾

Не входимо в те, з яких причин воюють нині аж такими видумками. Мабуть з браку других, поважніших аргументів, щоби „хоч за що небудь вчепитись“. Але ми дуже раді, що принайменше партійна конкуренція заставляє наше громадянство зійти зі шляху нудного пустомельства і заговорити про поважніші, дійсно глибоко пекучі справи життя-буття нашого народу.

Нудним пустомельством називаю пусту самохвальбу партії чи суспільної

¹⁾ Вічеві виступи деяких кандидатів УНДО-ння, статті в „Українському Голосі“, „Новому Часі“ і др. часописах.

групи та рівнож пусту писанину на тему „слабости” чи „меншости” людей не з мого табору. Наша преса останніми часами стала така сіра і скучна, що аж дивуватись треба, як це можливе в час кольосальних перемін і ферментів в цілому світі. Є в нас вже чимало всяких „партій”, отже повинна бути і виміна нових думок. На жаль, преса і видання більшости партій ведуть кулачний бій на тему „хто старший”, хто „національніший”, не зачіпаючи зовсім самого життя народу, маси селянства чи робітництва.

І тому ми радо хапаємося за першу нагоду, коли зачеплено дійсно пекуче життєве питання і хочемо розвести над ним дискусію.

Очевидна річ, користь для справи може бути лише з поважного трактування річи. Треба відразу заявити, що *демагогічне* трактування такої важливої справи, може принести велику шкоду народній справі.

Хочу в оцій недовгій статейці вказати не тільки шкідливість такої агітації, але крім цього її абсолютну помилковість по суті. Хочу теж звернути увагу на те, що цього рода агітація служить тільки інтересам клясових противників укр. трудового народу: купців-торговців, поміщиків, та великих проми-

словців. Така агітація ширить роздор в українському народі, запалюючи (зовсім непотрібно) *боротьбу між українським селянином і українським зарібником та робітником.*

I. Вісім годин праці.

Перше, що підносять проти робітництва, це — восьми годинний робочий день. Мовляв, зарібник і робітник хоче „розкошувати“, тоді як селянин мусить працювати від світу до ночі. Про тяжку працю селянина, про його невиспані ночі і гіркий кусок хліба перші заговорили у нас якраз соціялісти-радикали: Франко, Павлик, Стефаник, Мартович, Черемшина і цілий ряд менших. Того хіба не можна забувати, навіть в огні виборчої боротьби. Але треба бути великим реакціонером, щоб заперечувати сьогодні фабричним і копальняним робітникам це їхнє дуже скромне право, яке вони здобули по довгій боротьбі. Треба-б поставити такого пана, що критикує 8-годинний день, коло машини, або розжареної фабричної печі, або в задуху підземної шахти, чи серед газів хемічної фабрики, хай-би він попробував як це смакує і чи справді це така розкіш. Статистика праці виказала, що в переважній кількості фабрик праця не може тревати довше, як 8 годин, а під землею 6 годин, бо людський організм

так втомлюється, що по цих годинах робітник не годен добре вважати на себе; на ці години припадає найбільше каліцтв при праці. Вже нема днесь більш-менш цивілізованої країни, в якій, навіть за згодою буржуазії, не булоб заведено право про 8 годин праці по фабриках (хоч в деяких державах як прим. в Польщі, підприємцям вдається безкарно нарушувати це право).

Інша річ, розуміється, праця на полі. Тут треба літом працювати довше, зимою менше. Час праці сільського робітника регулюється звичайно окремими приписами; але й тут необхідно, щоби наємний робітник, чи слуга, не був оставлений без опіки (як це на жаль є й досі з двірською службою і наймитами). Бо треба зважити і це, що робітник працює на чужім і для чужого; не можна з нього зробити робочого бидла; він має право ще попрацювати і для себе в хаті.

Це все треба мати на увазі, говорячи про відношення селянина й робітника.

II. Дорогий чи дешевий хліб?

На другий закид про ціни хліба, треба відразу відповісти: Соціялістична селянсько-робітнича партія мусить стояти за те, щоби селянин одержував за свою працю повну вартість, то є не менше, як робітник за свою! Селянин не хоче жити

чужим коштом, він хоче лише, щоб його праця цінилася. Українська соціалістично-радикальна партія заступає в цій справі засаду рівності і справедливості між селянином і робітником.

Але як здійснити цю засаду в практиці — про це не дасться сказати в двох словах; це треба вияснити ширше, бо справа є складна; тому просимо читача уважно вислухати те, що буде далі.

Коли сказати: селянин продає хліб і хоче продати дорого, а робітник і зарібник купує його і хоче купити дешево, то справа виходить ніби дуже проста: що інтерес селянина вимагає високих цін і нічого більше; що він протилежний інтересам міського населення. Якби на тім справа кінчилася, то ясне, що партія, яка хоче обороняти селянина, мусіла б виступати різко проти робітництва, а тим самим помагати капіталістам.

Але справа є значно складніша. В нас є цілі околиці, де дрібне селянство хліб продає тільки на податок, а на переднівку докуповує на їду і на насіння і то по височенних лихварських цінах. Ясно, що на переднівку здалося б, щоб зерно було тале (для всіх бідніших в селі, бо заможніші не докуповують). Зате селяне на Поділлі і Волині, що завсігди

мають більше хліба, хочуть дорогих цін на хліб.

Справа не лише в зерні. Значно більше значіння для господарки нашого селянина має годівля і збут безріг, худоби, продаж масла, сира, яець і домашньої птиці. Що до цієї справи, то вся наша селянська маса згідна в тім, що бажає вищих цін. Тут уже ясніше виступає суперечність інтересів міста й села.

Але знову в такій справі, як прим. плекання цукрового буряка, (що тепер трохі поширюється в нас) інтереси селян з різних околиць краю є ріжні. Всі селяне і міщане хочуть, щоби цукор був дешевий; але ті селяне, що плекають цукровий буряк — хотіли б, аби цукор був найдорожчий! І знову є ріжниця інтересів між самими селянами! Але чи можна на цій підставі ширити незгоду між селянством? Чи нема більших і важніших справ, що еднають всіх селян в одне тіло?

Таких примірів можна привести більше. Напр. селянин купує чоботи; щоби шкіра була дешева, требаби, щоби і худоба була дешева, а це селянинові не вигідно. Щоби були дешевші кожухи — требаби дешевше продавати барани, а цього зовсім не бажають ці наші люде, що плекають вівці! Хто хоче, щоби була дешева горілка, мусівби хотіти, щоби бу-

ли дешевші жито і картоплі — а це зле для селянина і т. д., і т. д.

Отже який з того висновок? *Такий*, що справа не така собі простенька, як дехто думає, і вимагає поважного і дуже спокійного та річезового розгляду. Розглянемо отже справу спокійно і докладно, по черзі.

III. Високі ціни хліба тягнуть за собою — високі ціни за промислові продукти.

Скажім собі, що організованим поміщикам і селянам вдалося підбити ціни хліба до найвищої міри. Який мусить бути з цього наслідок? Міське населення, яке платитиме дорого за хліб, не забуде відбити собі це на цінах того всього, що місто продає селові; а що місто сто раз хитріше від села, отже річ ясна, що незорганізований дрібний продуцент-селянин остане, як то кажуть, „в дураках“; він поверне містові все, що заробив на хлібі-мясі, платячи безбожні ціни за чоботи, косу, плуг, цукор, сіль, нафту і т. д., і т. д.

Коли селянин зачне протестувати, йому заткають рота, що мовляв, коли хліб дорогий, то дорогий і робітник і мусить бути дорогий товар. По правді, то цьому робітникові фабрикант майже нічого не збільшить платні в рахунок дорожнечі, а більше нарахує на свій власний прибуток. Але вимівка про людське

око в. Хто має в своїх руках торгівлю — ринок, хто є організований у союзи (картелі) і має за собою підпору держави як великі промисловці, то дуже не боїться високих цін хліба. Він собі їх завше відібе з процентом.

Отже, щоби хлібороби могли справді користати тревало з високих цін хліба (і мяса), вони мусілиб мати в своїх власних руках також виробництво усього того, що селянин купує на ринку. До того стремить сільсько-господарська кооперація; вона хоче (при своїх централях) засновувати власні фабрики усього того, що потрібне селянинові. Тільки тоді селянинові булаб трівка користь з високих цін за сільські продукти, — бо *селянин діставби до своїх рук ті суми, які днесь остають у руках купців-посередників і фабрикантів-капіталістів*; працю робітника в тих кооперативних фабриках можнаби оплачувати значно краще, як вона оплачується тепер і мимо того ще членам-селянам оставалиб значні суми на піднесення їх господарств!

Отже хто є дійсним противником селянина: чи той худий-засушений Українець-робітник, чи той фабрикант та торговець, що вивозить що рік за кордон тисячі й мільони нашої кєрвавиці? Проти кого треба звернути агітацію?

IV. Низькі ціни хліба не гарантують низьких цін промислових продуктів, ані доброї платні для робітника!

Візьмім тепер другу можливість: припустім, що в краю є ціни за хліб дуже низькі, от як тепер під большевиками. Які з того наслідки?

Передовсім біда продуцентам сільських продуктів — річ ясна, бо сільське населення одержує мало за свою працю.

Хто-б однак подумав, що врешті репшт користь з того має робітництво, той помиливсяби страшно. Відома річ, що як тільки ціни хліба чи мяса трохи понижаться, зараз промисловці підносять рух за зниження робітничих платень, що їм майже завжди вдається. Не помагає опір робітництва; ані величезний страйк англійських вуглекопів, що тривав від травня до листопада 1926 р. не поміг нічого; те саме було в Німеччині, в Чехо-Словаччині і всюди, де переводили т. зв. „відбудову (цебто зниження) цін“. *Користь з „відбудови“ і тут була і буває по стороні підприємців.*

Але хтось міг-би на це замітити, що коли зменшують ціни робітничих платень, то також повинні зменшуватися ціни фабричних виробів! Так, повинні і можуть зменшуватися, але *не мусять!* Практика показує, що подешевіння сільських продуктів рідко і то дуже поволі

приводить за собою подешевіння виробів фабричних! Фабриканти не спішаться знижувати ціни. Між цінами промислових і сільських продуктів, особливо по війні, є дуже різке розходження, відхилення, котре й має свою назву: „*ножиці*“. Ножиці то стулюються, то розходяться; так само й ціни продуктів села й міста: то сходяться то розходяться; все залежить від доброї, чи злої організації продуцентів на селі і фабрикантів та торговців у місті.

Коли „ножиці“ розтулені, як є в Польщі від ряду літ і на Великій Україні, то доказ, що *промисл і торговля використовують село. Але зиск з того зовсім не йде для фабричних робітників*: їхні заробітки на загал значно менші, як були до війни. Зиски, особливо при низьких цінах сільських продуктів, ідуть до рук власників фабрик; не менше від них заробляють торговці-посередники. В їх-то руках остає значно більше, як дістає продуцент-селянин. Статистичні досліди над калькуляцією в торговлі доказують це ясным рахунком.

Змінити цей стан можна теж через відповідну організацію збуту сільських продуктів: коли селянин буде обходитися без гандлярів і збуватиме свої продукти тільки через свої кооперативні центральні. Тоді селянинові прийде до його рук ще вся величезна сума, яку днесь

одержує ціла низка посередників. Селянин одержить задовольняючу оплату своєї праці.

І знову бачимо, хто є тим дійсним неприятеlem селянина. Не робітник і не споживач взагалі, а *непродуктивна і лихварська кляса купців та зорганізовані великі промисловці. Їх треба усунути і проти них виставляти власні кооперативні промислові організації.* В цих підприємствах найдуть працю безземельні і малоземельні селяне. Ми бачимо, що інтерес селянина і робітника тут сходиться, бо ці обі громади людей дають потрібну і корисну працю.

Нажаль, наші ундівці не хочуть бачити цього всього; вони, свідомо чи не свідомо, дають себе вжити за знаряддя чужих капіталістів, яким дуже потрібно, щоби селянство не бачило, хто є його справжнім визискувачем.

V. Що ж діяти в такій складній ситуації?

Ми бачили, що тяжке є положення і селянина-продуцента і робітника-споживача, разом з тим теж продуцента. Коли селянин добеться високих цін за збіжжя, напр. через заведення мит на закордонний хліб, то той його „заробок“ піде в кишені фабрикантів і торговців, у виді збільшених цін за промислові вироби. Не маючи з цього користи, продуцент хліба робить собі ворогів між усіма

тими, хто купує хліб (міське населення, гірські околиці, бідне населення по селах).

Коли наоборот, ціни хліба є низькі, а все інше по старому, то знову селянин-продуцент на тім сильно покривджений.

Що-ж діяти?

Над тим питанням іде в цілім світі боротьба і дискусія вже від десятків літ. На загал досі бувало так, що представники аграрних кругів, що продають збіжжя, домагалися охоронних мит і високих цін за збіжжя; представники міського населення, в тім числі і партії промислової буржуазії і разом з ними партії чисто робітничі — противилися тому.

Але так було тільки до світової війни. Коли в світовій війні Німеччина, Австрія, а далі й Англія та Франція вичерпали всі запаси хліба і були залежні виключно від того, чи вдасться щось довести із закордону, відразу всім стало ясно, яка це важна річ сільське господарство (з боку не тільки господарського а й з погляду національної самостійности!)! В цілій майже Європі пролунав клич: *Піднести сільське господарство!* Розпацелювати великі маєтки між селян, бо селянське господарство продуктивніше! Охороняти своє хліборобство від закордонної конкуренції! Ми бачили, що на всеєвропейській господарській

конференції в Женеві (в р. 1927) справа піднесення сільського господарства була одною з головних точок нарад.

Положення змінється. Головною масою сільських продуцентів стає вже не буржуазія-поміщики, тільки трудовий селянин. Особливо в кругах чисто робітничих партій пробиває собі шлях здорова думка про те, що з селянином нема потреби боротися, навпаки треба з ним іти *спільним фронтом проти справжнього здорожувача усіх товарів, непотрібної кляси торговців-посередників і проти могутніх онець картелів фабрикантів. Треба добиватися рівночасно: доброї заплати за продукт — працю селянина, і доброї заплати за працю робітника!*

Це є одинокий розумний і справедливий вихід у цій справі. На тім станули вже виразно робітничі соціялісти в Австрії і Чехії; навіть німецькі соціяльні-демократи вже заявили, що будуть підпирати заведення охоронних мит на хліборобські продукти, *щоби взяти під охорону німецьке сільське господарство**).

*) Напр. орган нім. соціяльних демократів „Форверт“ (ч. 23 з 14 січня 1928 р.) приносить гарну статтю, написану *селянином* і то не-соціяльним демократом, в якій читаємо: „Велика маса споживачів погодиться на політику добрих цін за сільсько-господарські продукти, коли їхні інтереси будуть при тім узгоджені. Тут мусять собі подати руки *оба працюючі стани*.“

Також поступові аграрні партії (от хоч-би чеська) стоять на тім самім.

Таке становище, яке бере під охорону і селянство і робітництво, є розумне і разом з тим дійсно народне (національне). *Розумне* тому, бо робітник мусить також жити і годувати дітей, бо хто буде виробляти для селянина плуги, борони, шкіру і т. д. (Хочби в кооперативних фабриках!). До того не треба забувати, що ті робітники, це часто наші браття, сестри, які покинули село, бо воно їх не могло прогодувати. *Національним* є таке становище тому, що воно ширить почуття єдності між українськими людьми, де вони не булиб, на селі, чи в місті. Ми є нація маси селян, зарібників і купки промислових робітників. Селянинові буде легше боротися, коли матиме в місті хоч трохи союзників. Робітникові (українському) буде теж краще, коли буде в спілці з великою масою селянства.

Тим більше стоять на такім становищі і то від самого початку партії народницького (селянсько-робітничого) соціалізму, отже й партія укр. соціалістів-радикалів.

замість себе поборювати. Селянин є іншої вдачі як робітник, він живе інакше і думає інакше. Це зовсім природне і так буде завсігди. Але треба, щоб оба вони себе шанували оден одного. Оба вони хочуть належної заплати за свою працю. *Хто зможе встати проти них, коли вони об'єднуються в оден фронт проти визискувачів?!*"

VI. Чи програма добрих платень для всіх працюючих села і міста є до здійснення?

Засада добрих цін (платень) для селянина і робітника виглядає на перший погляд на демагогію, очевидно, коли дивитися очима сучасного господарського ладу. Дійсно, при існуючій капіталістичній ладі, де вся сила в руках організованих промислових і банкових магнатів та поміщицтва — надіятися на здійснення цієї засади неможливо.

Але навіть у сучаснім господарським житті є приклади, що при відповідній організації переводяться кличі навіть дуже дивні на перший погляд. Чи може бути наприклад радикальніший клич, як *„низькі ціни — високі робітничі платні?“* На перший погляд клич цей видається простим крикунством, а от його творець, великий американський організатор промислу, Генри Форд здійснив цей клич: він збив ціну автомобіля на половину його давнішої ціни і притім платить своїм робітникам найвищі платні в світі. Все те вдалося зробити завдяки розумній організації виробництва.

Подібно мається річ з нашим кличем. Без самоорганізації селянства й робітництва, річ ясна, само воно не зробиться. Треба передовсім професійної єдності між селянами і між самими ро-

бітниками, отже треба створити сильні професійні організації (Селянські Спільки, робітничі професійні організації). Вони мають на кождім кроці обстоювати права селянина з одного боку, робітника з другого боку на людську оплату їх праці і людську ціну за їх вироби. Далі треба створити могуті кооперативні організації селянські і робітничі. Вони будуть боронити прав своїх членів в торговлі і вони мають видерти з рук приватних торговців ті мільйони народнього гроша, що тепер пропадають у цій бочці без дна. (З поінформованих джерел знаємо, наприклад, що одна тільки фірма Бішель з осідком у Коломиї, головний експортер яєць з західно-укр. земель, заробила в р. 1927 на чисто 400 тисяч доларів!)

Тільки приблизні підрахунки приводять нас до висновку, що при самих тільки торговельних операціях (збут і закушно) наше селянство і міське населення, яке є в межах Польщі втрачає рік-річно біля 400 мільйонів золотих; при загальній кооперативізації населення (коли вдасться до цього довести) половина з цієї суми пішлаби на удержання крамниць, маґазинів і персоналу, але друга половина оставалаб в наших руках: в руках українського селянина і робітника.

Колиж піти далі і довести до того,

щоби не тільки самостійно торгувати, але й самому *виробляти* в кооперативних фабриках усе, що тільки потрібне селянинові, тоді до цього чисто *торговельного* фонду долучиться ще й той зарібок, який днесь остає в руках *фабрикантів* (до того здебільшого *чужинців*). Це буде сума мабуть не менша від зарібку кушців.

Діставши до наших рук ці *два величезні фонди*, за які тепер живуть і розкошують паразити-торговці і промисловці, ми вирішимо поставлену задачу. Селянин, через свої кооперативні організації матиме добру оплату за свій продукт-працю, робітник, через свої професійні організації і споживчі кооперативи добеться людської платні. *Гаразд працюючих прийде коштом тих, що тепер живуть з чужої праці.*

Ось тут і зарита собака. Туди треба звернути увагу українського селянина й робітника. Не у взаємній боротьбі цих двох продуктивних і творчих груп суспільства, але в їх єдності і в їх єдинім фронті проти представників капіталістичної системи лежить добро та майбутність українського народу і його національний інтерес.

Така програма є глибоко соціяльна і разом з тим єдино національна.

Вона не остане пустим кличем, якщо її добре продумати і кинутися до її

здійснювання, будуючи сильні організації працюючого народу: професійні, кооперативні, культурні і політичні.

Єдність між працюючими в будівництві професійного та кооперативного і культурного життя мусить бути завершена єдністю в організації *політичній*.

Не ширіть роздору між українським селянином і зарібником - робітником! Кличте до єдності, бо ворог оден для всіх! Хто, свідомо чи несвідомо, ослаблює єдність між працюючими, той (знову свідомо, чи несвідомо), робить прислугу могутим міра сего.

---

2. Сільська біднота і середняки.

Село наше переживає важку пробу. Така сила нараз з'явилася приятелів і опікунів під прегарними назвами і з чудесними програмами; тільки друкованого паперу сиплеться і то даром на наше село, що скоро наші селяне будуть виліплювати в хаті стіни й стелі великими аркушами „Сель-Роба“, „Нашого Слова“, „Світла“, „Селянського Прапора“, „Нашого Життя“ й других безплатних газет та крикливими виборчими плякатами.

Розуміється, що гаркiтня і жидівський ярмарок, що счинили наємні агітатори лишає деякі сліди на селі і то шкідливі. Одним з таких лих є явище, яке появилoся по деяких селах, а се те, що села зачинають ділитися на кілька партій, які гризуться між собою. Ясна річ, кому це потрібно, щоби розсварити наше село в середині. Поки село держиться одного, поти воно сильне і ніхто його не зломить. Як тільки в селі заро-

диться розбрат, уже упадає праця і тішаться вороги.

Одним з таких способів до розбиття села є ширення ворожнечі між біднішими і заможнішими. Коли напр. в селі в кооперативі чи в читальні в управі є хоч оден трохи заможніший чоловік, то треба тільки закричати: кооператива (читальня, чи Луг) то буржуї, слуги капіталу! І вже зачинається в селі гризня!

А поспитаєте, о що ходить? Чи є тут якісь ознаки боротьби клясової? Чи ті багатші напр. визискують бідніших? Рідко де таке буває. А звичайно розходиться о якісь гонори. Напр. коли вітом виберуть біднішого, то вже дехто з багатших ходить надутий, йому це не в смак. Але і бідніші не мусять відразу ставати на ноги, коли вітом виберуть хоч і трохи багатшого, але справедливого і чесного громадянина. Такі дрібні справи не можуть бути причиною для роз'єднання села.

Бо чи є якісь глибші господарські підстави для незгоди між бідняком і середняком? Середняк живе собі попри бідняка; землю обробляє сам і силами своїх дітей, рідко коли тримає слугу. Слуги, що працюють у селян, маються звичайно ліпше, як ті, що працюють у капіталістів-поміщиків, по дворах. Певна річ, коли зі слугами обходяться зле і лихо платять їх працю, то соціяліст буде

першим, що стане в обороні слуг. — Але слуг на селі у нас так маленько, що вони не становлять окремої суспільної класи, а більше живуть по родинному з господарями.

Якеж відношення між дрібними і більшими господарями? Один другому не входить в дорогу, один оре, оре й другий. Один хотівби продати поросля як найліпше і другий теж саме. І один і другий потребує кооперативи, щоби мати дешевший товар та продати краще молоко, чи яйця.

Правда, є й можливість непорозуміння, коли часом бідному щось недостає. Тоді він іде з проханням до багатшого: дай, відроблю. І часом буває, що той багатший або зовсім не дасть, або за лихварський відробок. Такого не можна похвалити і на те є власне наша соціалістично радикальна партія, щоби поборювати такі лихварські способи.

І не можна сказати, щоб нам це не вдавалося. Вже кілька десятків літ наша партія ширить свою науку між трудовим народом на селі і треба сказати, що з гарним успіхом. Нам удавалося досі тримати село як одну родину, солідарну громаду, одним фронтом проти зовнішніх ворогів села: проти дідичів-поміщиків, проти торговців спекулянтів, проти капіталістів-фабрикантів і проти несправедливих державних порядків.

Той єдиний фронт села мусимо захувати всіми силами і на далі. Ми соціалісти стоїмо на сторожі прав найбідніших; всіх трохи заможніших братів-селян кличемо, щоби не давали жадних причин до нарікання біднішим. Нехай і вони, бідніші, дорабляються; треба їм у цьому помагати, а не перешкоджувати. Будьмо всі, як одна родина, одне дружня товариство! Так було в Запоріжській Січі і такого духа в нас вшіпляли і Шевченко і Драгоманів і Франко!

А хто хоче сіяти штучно роздор на селі, того геть зі села!

Передплачуйте

**„ГРОМАДСЬКИЙ
ГОЛОС“**

Передплата вносить на 3 місяці
всього 2-50 зол.

Адреса: ЛЬВІВ, РИНОК ч. 10/II.

